

De

Reformatie

INSPIREREND KERK ZIJN

Verzoening

Stille zaterdag

**De gezindheid
van Christus**

Thuis geloven

COLOFON

De Reformatie verschijnt om de andere week en is een uitgave van Stichting De Reformatie.

Bestuur drs. Bernard Bos (voorzitter),
Herman Rozemuller (penningmeester)

Kernredactie Prof. dr. Ad de Bruijne
(hoofdredacteur), drs. Heleen Sytsma - van Loo
(eindredacteur), drs. Bas Luiten, drs. Janneke Burger -
Niemeijer, dr. Hans Schaeffer

Brede redactie Kernredactie plus prof. dr. Erik
de Boer, prof. dr. Sander Griffioen, prof. dr. Gert
Kwakkel, Jan Westert

Beeldredactie drs. Frouckje van der Wal

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
e-mail: redactie@dereformatie.nl.
Eventueel per post naar Redactie De Reformatie,
Fontanalaan 3, 5624 KN Eindhoven. Alles wat
met (abonnementen)administratie te maken
heeft naar info@dereformatie.nl of per post naar
De Reformatie, Postbus 89, 7730 AB Ommen.

Opmaak IDD concept.communicatie.creatie |
www.idd.nu

Druk Kon. BDU Grafisch bedrijf

Administratie

De Reformatie, postbus 89, 7730 AB Ommen
info@dereformatie.nl /// tel. 0529 - 43 88 96

Advertenties

Nico Postuma, tel. 0341 - 84 21 47,
tel. 06 - 139 959 05 /// adverteren@dereformatie.nl
Contracttarief op aanvraag

Abonnementen

€ 49,95 per jaar /// studenten € 19,50 ///
buitenland € 130,-

- abonnementsjaar loopt van 1 januari t/m
31 december
- opzegging van het abonnement dient 1 maand
voor aanvang van het nieuwe abonnementsjaar
schriftelijk of per e-mail te geschieden
(voor 1 december)

De Reformatie is op Daisy cd-rom verkrijgbaar
bij de Chr. Blindenbibliotheek voor blinden en
slechtzienden. Tel. 0341 - 56 54 99

*Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het
niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.*

Afbeelding cover: www.kuleuven.be

www.dereformatie.nl

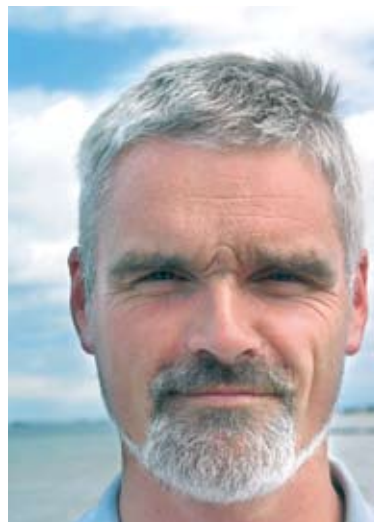
LEUREN LANGS DEUREN

TEKST: AD DE BRUIJNE, HOOFDREDACTEUR VAN DE REFORMATIE ///

Toegegeven, ik werd ook persoonlijk
geprikkel. In het ND schreef dr. W.L.
Dekker over evangelisatie: we moeten
met het evangelie niet 'leuren langs
deuren'. Juist dat heb ik vroeger regel-
matig gedaan: deur-aan-deur-evangeli-
satie. Wat is daar mis mee?

Nu maakte Dekker best een belangrijk
punt. Een gereformeerde gelooft in
Gods soevereiniteit. Hij brengt mensen
tot geloof. Daarom hoeven wij geen
kunstgrepen uit te halen om anderen
het evangelie aan te praten. Rustig
kerk - en christen-zijn in je omgeving
en spreken als de gelegenheid zich
voordoeft: dat is de kern van alle evange-
lisatie. Maar betekent dit dat huis-aan-
huis-acties fout zijn? Activistisch leuren
langs deuren?

Veel gereformeerde christenen hebben
helaas weinig contacten buiten de kerk.
En gereformeerde kerken zijn vaak ge-
zelschappen uit de gesettelde midden-
klasse zonder raakpunten met andere
sociale milieus. Nogal wat groepen in
onze samenleving bereiken we alleen
wanneer we er speciaal op uit trekken.

Bovendien proef ik in de aversie tegen
huis-aan-huis-acties de populaire visie
dat je eerst een relatie met iemand
moet hebben voor je het evangelie kunt
delen. Maar het evangelie is ook een
publieke boodschap. Jezus' kruis was
een voluit publieke gebeurtenis. En de
apostelen zochten ook markten en ge-
hoorzalen op om wildvreemde mensen
te confronteren met het grote nieuws
van zijn opstanding.

Elke huis-aan-huis actie waaraan ik
heb meegewerkt, leverde een aantal
contacten op. Vaak ging het om mensen
met persoonlijke of sociale problemen
of grote levensvragen, mensen die
niemand hadden. Je wilt niet weten wat
er achter een willekeurige rij deuren
in een woonblok of flatgalerij allemaal
schuilgaat.

Natuurlijk moet zo'n actie wijs
plaatsvinden, niet agressief of
dwingend. Kondig je komst via een
bescheiden folderactie één of meer
weken van te voren aan. Vraag na het
aankomen of er behoefte is aan een
gesprek, nu of later. Zo niet, ga dan
vriendelijk weer weg zonder met nog
wat snelle woorden druk uit te oefenen.
Maar met zulke randvoorwaarden lijkt
het me nog steeds een prima methode:
niet leuren, wel langs de deuren!

IN DIT NUMMER

EINDELIJK VERZOEND

De diepste wortel van het kwaad is opstand tegen God. Daarom kan alleen Hij verzoening tot stand brengen, Hij kan heel maken wat mensen kapotgemaakt hebben. In Jezus Christus is verzoening een realiteit: er is vrede tussen God en mensen.

VERZOENING ONDER MENSEN

Vier mensen vertellen vanuit de invalshoek van hun werkterrein over wat zij zien van en hoe zij denken over verzoening, respectievelijk als mediator, als voormalig minister van defensie, als missionair predikant onder moslims en als gevangenenbezoeker.

DE MESSIAS DIE IK NIET WIL

Jacob Glas schrijft in een meditatie over Matteüs 16:24 dat de weg die de Messias gaat, ons tegen de haren instrijkt. Toch vraagt Hij van ons: 'Wie achter Mij aan wil komen, moet zichzelf verloochoenen, zijn kruis op zich nemen en Mij volgen.'

EN VERDER

328 GEDICHT TOT EEN KRUISBEELD /// **328** WWW.DEREFORMATIE.NL /// **329** COLUMN STILLE ZATERDAG ///

309 DRIELUIK PASEN /// **330** WANDELEN MET GOD DE GEZINDHEID VAN CHRISTUS /// **334** THUIS GELOVEN ///

336 (UN)PLUGGED /// **338** KORT NIEUWS, PERSBERICHTEN /// **339** UIT DE KERKEN

Eindelijk verzoend

TEKST: BAREND KAMPHUIS, HOOGLERAAR DOGMATIEK AAN DE THEOLOGISCHE UNIVERSITEIT IN KAMPEN /// SCHILDERIJ CHRISTUS AAN HET KRUIS: PIET VAN DER ZEE

Een Spaanse vader ging naar Madrid en plaatste een advertentie in de krant: 'Paco, ontmoet me in Hotel Montana, dinsdag om 12:00 uur. Alles is vergeven. Papa.' Een bataljon van de Guardia Civil was nodig om de achthonderd jonge mannen uiteen te jagen die op de advertentie afkwamen.

Dit verhaal is afkomstig van Ernest Hemingway. Het wordt doorverteld door Miroslav Volf in zijn prachtige boek *Free of Charge*. Het verhaal laat niet alleen zien hoe populair de naam Paco is in Spanje. Het laat vooral zien hoe groot de menselijke behoefte is aan vergeving en verzoening. Er is een groot verlangen vergeving te kunnen schenken en ontvangen. Er is een groot verlangen naar herstel van gebroken relaties. Onze wereld smacht naar verzoening. Maar dat verlangen wordt niet vervuld. We leven in een genadeloze wereld.

Utopie De film *Atonement* (Groot-Brittannië 2007, Joe Wright) vertelt het verhaal van een valse beschuldiging. Een dertienjarig meisje, Briony, beschuldigt de vriend van haar oudere zus ten onrechte van verkrachting. Daarmee vernietigt ze niet alleen het jonge geluk van de geliefden, maar indirect heeft de beschuldiging ook binnen een paar jaar de dood van beiden tot gevolg. Hoe dramatisch die gebeurtenissen ook zijn, ze zijn niet het eigenlijke thema van de film. Het eigenlijke thema is de vraag naar verzoening. Hoe kun je zo'n vreselijke fout ooit weer goed maken? De film laat zien dat Briony haar leven lang door die vraag wordt achtervolgd. Ze wordt schrijfster en doet boete door

het verhaal te herschrijven. In haar roman zorgt ze voor een happy end. Is dat echt een vorm van verzoening? Nee, natuurlijk niet. De rauwe werkelijkheid blijft onaangetast. De doden worden wel gerehabiliteerd, maar niet tot leven gewekt. Briony doet boete, maar blijft haar schuld met zich meedragen. De boodschap van de film is dat verzoening uiteindelijk onmogelijk is. Kwaad is onherstelbaar. Dat is de realiteit van onze wereld. Verzoening is een utopie. Verzoening is iets voor mooie verhalen, maar niet voor de werkelijkheid. Onze

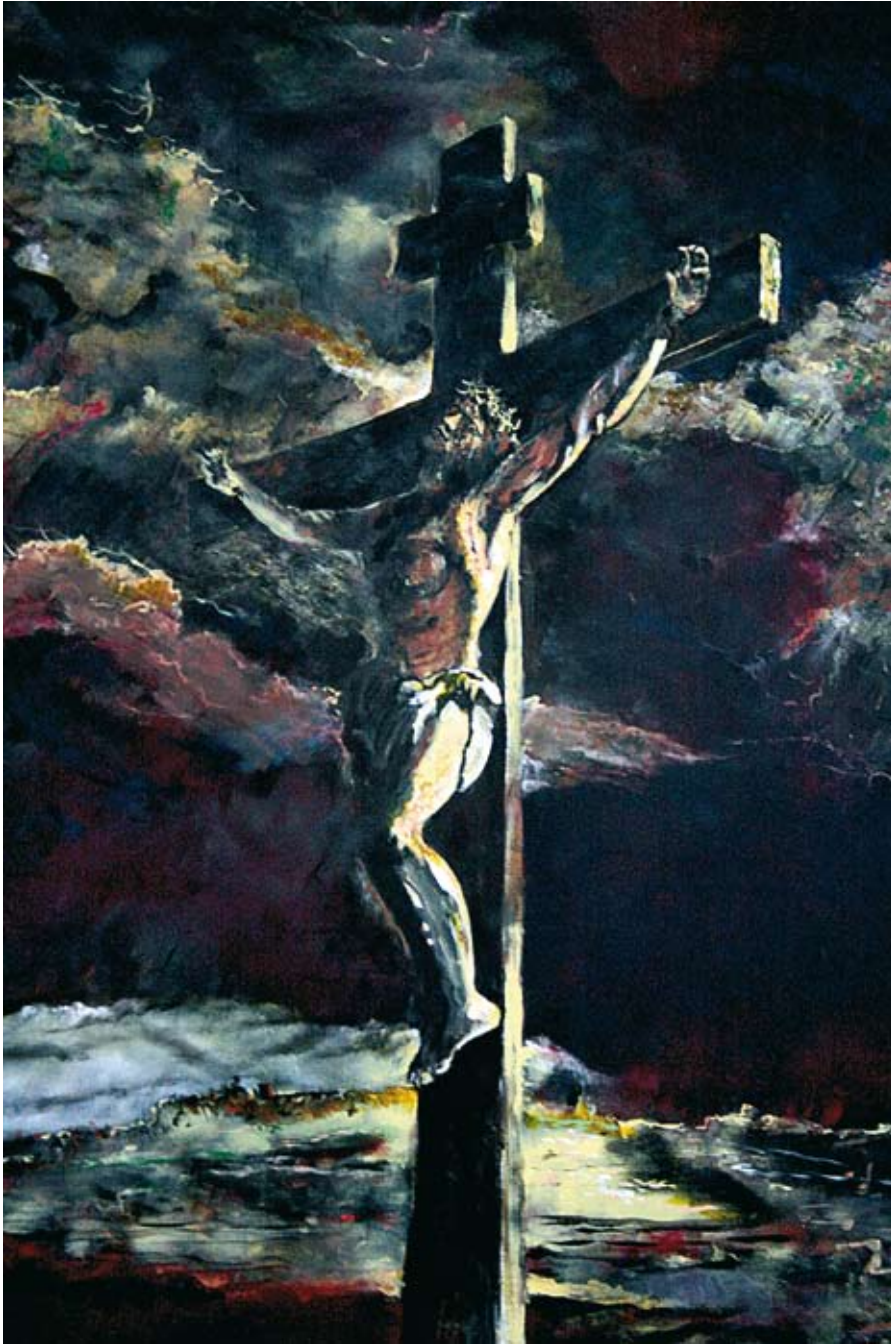
slechte daden brengen een kettingreactie op gang, die niet te stoppen is. Daarom zit onze werkelijkheid vol met onverzoende conflicten. Dat geldt op grote schaal: haat tussen volkeren zit te diep om ooit verzoend te kunnen worden. Het lijkt niet meer dan een droom, dat het conflict in het Midden-Oosten ooit anders dan door geweld zou kunnen worden opgelost. Maar het geldt ook op kleine schaal. Huwelijken en families worden ontworcht door onverzoenlijkheid. Mensen gaan kapot door conflicten op de werkvloer. En als ergens verzoening

onmogelijk blijkt, dan is het wel in de kerk. Het lijkt wel of conflicten nergens harder en onbuigzamer worden uitgevochten, dan juist daar. Wat zijn de gevolgen van de onmogelijkheid van verzoening? Een eerste gevolg is dat voor alles wat er mis gaat, een schuldige moet worden gevonden.

Of het nu gaat om een financiële crisis, om een bedrijfsongeval of om een natuurramp: er moet iemand voor verantwoordelijk worden gesteld. Waarschuwingen zijn in de wind geslagen, rapporten verdwenen onder in de la, inspecties zijn niet uitgevoerd, eigen

voordeel is nagestreefd. Het zal ook altijd waar blijken te zijn: mensen zijn schuldige wezens. Winstbejag, luiheid, onvoorzichtigheid, oneerlijkheid: het is typerend voor ons. Je hoeft er echt niet lang naar te zoeken voordat je dat boven tafel krijgt.

Een tweede gevolg is dat mensen onherroepelijk vastzitten aan hun fouten. Niemand kan schoon schip maken. Zelfs fouten die hersteld worden, zijn daarmee nog niet verzoend. Ze zullen je altijd nagedragen worden. Dat geldt niet alleen voor ouders. Het geldt zelfs voor hun nakomelingen. Hoe vaak

Er is een diep geheim in die verzoening, een geheim dat pas aan het eind van Jezus' aardse leven ontsluit wordt: het gaat door de dood heen ///

zullen we nog te horen krijgen dat de vader van prinses Maxima fout was tijdens de Argentijnse dictatuur?

Belofte 'Troost, troost mijn volk, zegt jullie God. Spreek Jeruzalem moed in, maak haar bekend dat haar slavendienst

voorbij is, dat haar schuld is voldaan, omdat zij een dubbele straf voor haar zonden uit de hand van de HEER heeft ontvangen' (Jesaja 40:1,2). De Bijbel is het boek van de verzoening. Dat kan hij alleen maar zijn omdat hij de realiteit van het kwaad zo indringend

tekent. Van begin tot eind vertelt de Bijbel over ontrouw, wreedheid, zelfzucht. Iedere idylle wordt wreed verstoord. Davids liefde voor God en voor Gods volk loopt uit op moord en overspel, Salomo's rijkdom op afgodendienst, Petrus' enthousiasme op verloochening, de onstuimige groei van de eerste gemeente op het bedrog van Ananias en Saffira. Nergens bagatelliseert de Bijbel het kwaad. Steeds wordt de schone schijn ontmaskerd.

Maar juist daarom kan de Bijbel het boek van de verzoening zijn. Verzoening betekent niet dat je het kwaad negeert of goedpraat. Verzoening betekent dat je het kwaad juist onder ogen ziet en het zo te boven komt.

Daarom zijn er in het Oude Testament de offers waarmee verzoening gedaan wordt over de zonden. Er moet bloed vloeien: zo erg is de zonde. Maar tegelijk zie je dat God bereid is hersteloffers te accepteren. Er is de Grote Verzoendag, waarop al de zonden van Israël voor God worden gebracht en weggedaan. Er zijn de boetepsalmen, waarin zonden worden beleden en waarin de blijdschap over de vergeving klinkt, psalmen als Psalm 32 en Psalm 51. In de omgang tussen God en zijn volk neemt verzoening de centrale plaats in. Daarmee wordt al iets heel belangrijks aangegeven. Verzoening is niet alleen een intermenselijk gebeuren. Verzoening vindt plaats voor Gods aangezicht. De diepste wortel van het kwaad in de wereld is de opstand tegen God. David had niet alleen gezondigd tegen Uria, die hij zijn vrouw en daarna zijn leven had ontnomen. 'Tegen u, u alleen heb ik gezondigd' (Psalm 51:6). Zolang God niet ter sprake komt, is het kwaad onuitroeibaar. Hij alleen kan verzoening mogelijk maken. Hij alleen maakt een eind aan de kettingreactie. Hij alleen

herstelt gebroken relaties.

In de tweede helft van het boek Jesaja wordt aan Israël de verlossing uit de ballingschap aangekondigd. Israël ging in ballingschap vanwege zijn zonden.

Verlossing uit de ballingschap is dan

ook een teken van

verzoening: God maakt

het weer goed met zijn

volk. God rekent hun

hun zonden niet langer

aan. Daarom begint dit

gedeelte van Jesaja met

die prachtige verzen die

hierboven zijn aange-

haald. Dit is de troost:

voor de schuld is geboet,

bevrijding is aanstaande. De belofte

van verzoening is het begin van de

verlossing.

Wanneer is deze belofte vervuld?

Zeker, vele Joden kwamen terug uit de

ballingschap. Jeruzalem werd her-

bouwd en er kwam een nieuwe tempel.

Tegelijk geldt: dit was nog maar een

begin van herstel. Er waren er ook heel

veel die niet terugkwamen: die bleven

leven in de verstrooiing. De nieuwe

tempel kon niet in de schaduw staan

van die van Salomo. En bovenal: het

koningschap van Davids huis was niet

hersteld. Israël bleef een speelbal van

de machten: Perzen, Grieken, Syriërs,

Romeinen. De ballingschap was in feite

nog niet voorbij.

Dat betekent: de belofte van verzoening

stond nog open. Het bloed van offerdie-

ren, het lijden in de ballingschap, de

boeteliederen: ze hadden nog steeds niet

echt verzoening bewerkt. De grote vraag

aan het eind van het Oude Testament

is: hoe kan het goed komen tussen God

en zijn volk? Hoe zal God

zijn belofte vervullen?

'Zolang God niet ter

sprake komt, is het kwaad

onuitroeibaar.

Hij alleen kan verzoening

mogelijk maken'

Vervulling Als Jezus

begint op te treden,

dan verkondigt Hij het

goede nieuws van het

koninkrijk: het konink-

rijk van God is nabij! Dat

betekent: Gods belofte

gaat nu in vervulling. De

ballingschap gaat nu definitief voorbij.

Het betekent ook dat er vergeving,

verzoening, geschonken wordt. Door

Jezus wil God het definitief goed

maken tussen Hem en zijn volk. Al-

leen in die weg kan het koninkrijk

komen. Daarom speelt vergeving in het

optreden van Jezus ook zo'n grote rol.

Hij vergeeft de verlamde voordat Hij

hem geneest (Marc. 2:5). Hij leert zijn

leerlingen als dagelijks gebed: 'Vergeef

ons onze schulden, zoals ook wij heb-

ben vergeven wij ons iets schuldig was'

(Mat. 6:12). Hij laat de vrouw die op

overspel is betrapt gaan, zonder haar te

veroordelen (Joh. 8:11). Hij leert zijn vol-

gelingen eindeloos te vergeven, omdat

Gods vergeving geen einde kent (Mat.

18:21-35). Het is een en al vergeving

bij Jezus. Daaraan kun je zien dat het

koninkrijk nabij is. God verzoent zich

met zijn volk.

Maar er is een diep geheim in die

verzoening, een geheim dat pas aan het

eind van Jezus' aardse leven ontsluit

wordt: het gaat door de dood heen. Je-

zus geeft zijn leven als losgeld voor ve-

len (Mat. 20:28). De leerlingen hebben

dit geheim niet kunnen aanvaarden,

laat staan begrijpen. Petrus verwoordt

hun protest ertegen: 'God verhoede het,

Heer! Dat zal u zeker niet gebeuren!'

(Mat. 16:22). Pas na de opstanding heeft

Jezus hun duidelijk kunnen maken dat

Hij al dat lijden moest ondergaan, wil-

de Hij zijn glorie kunnen binnengaan

(Luc. 24:26). Verzoening is nodig voor

de heerlijkheid van Gods rijk. Lijden is

nodig voor verzoening.

Verzoening is immers onmogelijk.

Het kwaad dat is aangericht kan niet

worden teruggedraaid. Relaties zijn

onherstelbaar beschadigd: de relatie

tussen God en mensen, de relaties

tussen mensen onderling. Daarom is

verzoening leven na de dood. In de

Bijbel is verzoening niet een gemak-

kelijke manier om problemen op te los-

sen: laten we het afzoenen. Het kwaad

wordt niet gebagatelliseerd, maar juist

in zijn diepte onder ogen gezien. Voor

schuld wordt echt geboet. Het verhaal

wordt maar niet herschreven, als in

Atonement: dat lost niets op. Er wordt

werkelijk een nieuw begin gemaakt:

*'Verzoening is nodig voor
de heerlijkheid van Gods rijk.
Lijden is nodig voor verzoening'*

Christus sterft aan onze zonde en staat op in een nieuw leven.

Het grote wonder van het evangelie is dat God ons door Christus met zich verzoend heeft (2 Kor. 5:18). Jezus Christus is de Zoon van God, Immanuel, God met ons. God neemt in Christus onze zonde op zich. Gods eer is door ons aangetast. We kwamen immers tegen Hem in opstand. Maar de last daarvan wordt door God zelf gedragen aan het kruis van Golgota. Zo alleen is verzoening mogelijk. Er wordt geen schuldige meer gezocht, maar de benadeelde partij neemt de schuld op zich. En de schuldige wordt vrijgesproken: je zit niet meer vast aan je zonde, maar je kunt een nieuw begin maken. Onze werkelijkheid wordt op z'n kop gezet. De eindeloze cirkel van kwaad en schuld en wraak wordt doorbroken. Verzoening schept een nieuwe werkelijkheid: het koninkrijk van God.

Realiteit Wat is er daardoor dan veranderd? In de geschiedenis van kerk en theologie zie je twee uitersten: het ene uiterste is dat wat Dietrich Bonhoeffer in zijn boek *Nachfolge* de leer van de 'goedkope genade' heeft genoemd. Dan wordt er als volgt geredeneerd: 'In Jezus Christus is de genade van vergeving en verzoening. We krijgen die genade helemaal voor niets. Daarom hoeft er bij ons ook niets te veranderen.' Het is het idee 'dat we moeten blijven zondigen om de genade te laten toenemen' (Rom. 6:1). Paulus verzet zich hier al tegen. Verzoening is immers *leven* door de dood heen. We zijn met Christus

gestorven om met hem te leven (Rom. 6:8). 'Het oude is voorbij, het nieuwe is gekomen' (2 Kor. 5:17). Jezus Christus is werkelijk opgestaan uit de dood.

Daarom wordt verzoening gerealiseerd, hier en nu. God verandert mensen, God herstelt relaties. God maakt het onmogelijke mogelijk in ons leven.

Het andere uiterste is het perfectionisme. Dan doe je alsof het koninkrijk van God al aangebroken is, het rijk van de verzoening. In Christus is een volmaakt leven in principe mogelijk, of in ieder geval een bijna volmaakt leven. Dan vergeet je hoe diep het kwaad in onszelf en in onze wereld zit. Je vergeet dat verzoening werkelijk leven door

de dood heen is. 'Wie zal mij, ongelukkig mens, redden uit dit bestaan dat beheerst wordt door de dood?' (Rom. 8:24). Pas als heel onze werkelijkheid in vlammen is opgegaan, zal het koninkrijk van God aanbreken.

Beide uitersten leven van elkaar. De kerk van de goedkope genade roept de reactie op van het perfectionisme. Als Christus in ons leeft, dan moet toch alles radicaal anders worden! Als je

daar weer doodmoe van bent, vlucht je terug naar de goedkope genade. We zijn en blijven nu eenmaal zondaren, gelukkig is er vergeving.

Maar het evangelie is geen theorie. Het is niet een theorie over eindeloze vergeving, ook niet een theorie over een volmaakt leven. Het evangelie gaat over feiten. Het plaatst ons midden in een geschiedenis en het doet ons aan die geschiedenis deelnemen. Achter ons ligt dat ene, alles bepalende feit: Jezus Christus is gekruisigd en opgestaan. In Hem is ons verzoening geschonken. Voor ons ligt die andere gebeurtenis: de definitieve doorbraak van het koninkrijk van God, een wereld van volmaakte verzoening.

Tussen die beide gebeurtenissen leven wij. We kijken terug: in een wereld die geen verzoening kent, geloven wij de verzoening door Jezus Christus. Dat zal ons leven stempelen, ons leven met God en ons leven met elkaar. Wie de vrede met God kent, leeft in vrede. We kijken vooruit: in een wereld die alles verwacht van hier en nu verlangen wij naar die andere wereld. Ons verlangen is nog niet vervuld. Maar lang zal het niet meer duren. Eindelijk zal alles met God verzoend zijn.

✚ SAMENVATTING

Echte verzoening is in onze wereld onmogelijk. Schuldvragen kunnen wel worden beantwoord, maar de werkelijkheid, de fouten die gemaakt zijn, kan niet teruggedraaid worden. De diepste wortel van het kwaad is opstand tegen God. Daarom kan alleen Hij verzoening tot stand brengen. Hij kan heel maken wat mensen kapotgemaakt hebben. Die verzoening belooft Hij, en in Jezus Christus heeft Hij die belofte vervuld. Daarmee is de verzoening een realiteit: er is vrede tussen God en mensen. Dat stempelt ons leven hier en nu, in afwachting van het volmaakte Vrederijk.

Verzoening onder mensen

TEKST: AD DE BRUIJNE (RED.), HOOFDREDACTEUR VAN DE REFORMATIE ///

Het is op de dag van verschijning van dit nummer Goede Vrijdag. De dag dat Jezus stierf, is de uiteindelijke Grote Verzoendag voor Israël en de volken. God bewerkt verzoening door zijn kruis, tussen Hem en ons en tussen mensen onderling. Vier mensen vertellen vanuit de invalshoek van hun werkterrein wat verzoening voor hen in de praktijk betekent.

Altereerst komt Jetze Muurling aan het woord. Hij is kerkelijk werker en mediator en vertelt iets over verzoening in onderlinge relaties tussen christenen. Eimert van Middelkoop, voormalig minister van defensie, laat ons kijken naar de mogelijkheden en onmogelijkheden van verzoening op het terrein van de relaties tussen volken. Marten de Vries is predikant voor het werk onder Moslims. Hij schrijft over verzoening in het licht van de relatie tot de islam. Gerrit den Broeder werkt als predikant in Benin, maar bezoekt ook gevangenen vanuit stichting Epafras. Als ergens schuld en verzoening een rol spelen, dan wel in de gevangenis.

Jetze Muurling, mediator (NMI geregistreerd en ingeschreven bij 'Churchmediation'), pastoraal werker (GKv Groningen Zuid) en docent Academie Theologie (Geref. Hogeschool Zwolle)

Verzoening is wat mij betreft het kernbegrip in onze geloofsleer: Christus die met zijn leven voldoet aan wat God van ons zo graag had gezien. Een (vol)waardige relatie met Hem! Vandaag de dag is er volop discussie over of die verzoening nu tot stand is gekomen door de door God zelf georganiseerde voldoening, of dat Hij zo'n vorm van rechtvaardiging niet nodig zou hebben. Juist in de door God gewilde en tot

stand gebrachte verzoening ligt wat mij betreft de kern en de kracht van het geloof. Het gaat om *zijn* motief! Omdat Hij ons zo heeft liefgehad ... (Joh. 3:16). Het was Gods eigen verlangen om de relatie te herstellen, zonder vooraf de garantie dat die ander, de mens, deze uitgestoken hand zal pakken. Dat is verzoenen! Dat heet 'grenzeloze ontferming.'

En dan wij, die vanuit deze verzoening leven. Hoe doen wij dat? Hoe verhouden wij ons tot allerhande conflicten in ons eigen bestaan, maar ook in relatie tot de ander? Wordt van ons hetzelfde verwacht? Kunnen we dit maar toepassen op alle conflictachtige zaken die we tegenkomen? Ik ken de praktijk van pastoraat en mediation en weet ik hoe moeilijk dit is, onmogelijk soms. Soms is een situatie zo stuk en zo gebroken dat er menselijk gesproken geen verzoening tot stand kan komen.

En toch ...

In Johannes 13 lees ik over de voetwassing van Jezus. Wetend wat er die nacht zou gaan gebeuren en waarom dat moest gebeuren, knielde Hij aan de voeten van hen die Hij liefhad, inclusief Judas, en zei: 'Wat Ik voor jullie heb gedaan, moeten jullie ook doen.' Als ik dat lees, dan kan ik er niet omheen dat

'Ik kan er niet omheen dat het in ieder geval het verlangen van de Heer Jezus is dat wij tot het uiterste uit moeten zijn op verzoening'

het in ieder geval het verlangen van de Heer Jezus is dat wij tot het uiterste uit moeten zijn op verzoening.

Op basis van het met God verzoend zijn, is er hoop dat wij in zijn kracht ook in staat zijn tot verzoening met de ander. Ik vind dit een hoopvolle gedachte in een omgeving die bol staat van het roepen om recht voor eigen zaak. Ook uit ervaring kan ik dit bevestigen. Die momenten dat het mensen lukt om te verzoenen herinneren je even aan het koninkrijk van Christus. Dit is wat Hij wil en bewerkt heeft! Dit is wat Hij bedoelde met 'wat Ik voor jullie heb gedaan, moeten jullie ook doen.' Op deze manier is het kruis niet alleen teken van vergeving en verzoening, maar van hoop in het hier en nu. Geloof in herstel van de (vol)waardige relatie met de Vader geeft hoop op heling en herstel van situaties en relaties.

Eimert van Middelkoop, minister van defensie in het kabinet Balkenende IV

In de decennia na de Tweede Wereldoorlog is op het raakvlak van recht en politiek veel aandacht gegeven aan de noodzaak van enigerlei vorm van verzoening na een conflict met veel geweld en slachtoffers. 'Reconciliation' (verzoening) is een sleutelbegrip in het werk van bijvoorbeeld de Verenigde Naties. Na het structurele onrecht van de Apartheid, de genociden in Bosnië en Rwanda

'Wat in elk geval niet bijdraagt aan verzoening is van de slachtoffers vragen om te vergeven. Wie dat van hen vraagt, legt hun een extra last op de schouders'

en de terreur in Afghanistan moesten samenlevingen, slachtoffers en daders, methodes vinden om de waarheid onder

ogen te zien, weer in balans te komen en de roep om wraak te kanaliseren. Nieuw is dat in sommige gevallen de meest ernstige misdaden, zoals genocide, oorlogsmisdrijven en misdrijven tegen de menselijkheid, kunnen worden bestraft via opgerichte tribunalen, zoals het in Den Haag gevestigde Internationale Strafhof. De capaciteit van deze tribunalen is evenwel erg beperkt. Hoe kan daarnaast recht worden gedaan aan de honderdduizenden slachtoffers en hun nabestaanden? Is het mogelijk de weg van verzoening in te slaan of moet volstaan worden met bijvoorbeeld herstelbetalingen of amnestieregelingen, omdat men nu eenmaal verder moet. Wat in elk geval niet bijdraagt aan verzoening is van de slachtoffers vragen

om te vergeven. Wie dat van hen vraagt, legt hun een extra last op de schouders. Het is eerst en vooral aan henzelf om vergiffenis op te brengen. Het is geen recht dat geclaimd kan worden. Door te vergeven kan een slachtoffer zijn eigen waardigheid herwinnen, maar het neemt de aansprakelijkheid van de daders niet weg.

Er moet recht worden gedaan. Als dat niet of nauwelijks mogelijk is, moet in elk geval de waarheid verteld kunnen worden. Dat is, hoe bescheiden ook, een methode om een samenleving na een conflict van ingrijpende omvang enigszins met zichzelf in het reine te laten komen en een begin van verzoening te bewerkstelligen. Dat was de gedachte achter de in Zuid-Afrika in het leven

geroepen Waarheids- en Verzoeningscommissie en de Nationale Commissie voor Verdwenen Personen in Argentinië.

Rwanda greep na de genocide van 1994 terug op het inheemse rechtssysteem van de gacaca, volksrechtbanken waarbij slachtoffers en daders elkaar op het dorpsplein letterlijk in de ogen keken en elkaar de waarheid vertellen.

In Afghanistan, zoals in veel andere post-conflictgebieden, bestaan er nog verzoeningsprogramma's, die de Taliban etc. met een vredewens in staat stellen opnieuw te integreren in de gewone maatschappij. Het is allemaal onvolmaakt, maar in onze gebroken wereld het minste dat gedaan kan worden – in afwachting van het Vrederijk.

Marten de Vries, predikant te Rotterdam-Delfshaven voor de missionaire dienst onder moslims in het Rijnmondgebied.

Het is Bijbels om de 'verzoening met God door de dood van zijn Zoon' (Rom.5:10) op drie manieren te duiden. Twee vinden we bij elkaar in die ontroerende Psalm 51. Direct al in vers 4: 'Was mij schoon van schuld, reinig mij van mijn zonden.' We hoeven ons

'Wanneer wij begeren dat moslims geraakt worden door het ware evangelie, dienen we persoonlijk te getuigen van de zekerheid dat Jezus Christus zichzelf overgaf gaf om onze zonden volkomen te verzoenen'

maar in te denken hoe onze Heer Jezus op Goede Vrijdag voor paal hing of er komt een derde aspect naar boven: 'schande'. Verzoening is bevrijding van schuld, schaamte en smerigheid. En dit zijn geen metaforen, het zit er allemaal werkelijk in!

Het verschil tussen christelijk verlangen en waar moslims voor gaan, kun je typeren met de woorden 'verlossing' en 'leiding'. Ik wil me graag door Christus laten vrijkopen van de vloek van de wet (Gal. 3), mijn moslimse gesprekspartner geeft zich over ('moslim' betekent 'overgegevene') aan zijn sjarie` ah – het vooral op de Koran gebaseerd navigatiesysteem dat hem, als hij het volgt,

brengt naar het paradijs. Het woord 'verzoening' past nog minder binnen de islamitische 'vroomheid'. De islamitische godheid is te groot om ruzie mee te hebben: met de fouten die ze maken hebben mensen alleen zichzelf. Niettemin, volgelingen van Mohammed hebben wel iets te compenseren. Hoewel *shame* in een Oosterse cultuur belangrijker is dan *guilt*, bestaat er absoluut een juridisch aspect: overtredingen vragen om vereffening. Dat kan door vasten en (extra) gebeden waarmee je zonden kunt compenseren. Rituele gebeden verricht tijdens de laylat al-qadr, 'de nacht van de beschikking' (waarop moslims gedenken dat het

Allah behaagde de Koran 'neer te zenden') hebben zelfs de opbrengst van meer dan 80 jaar bidden. Ook de oudtestamentisch aandoende reinigingsrituelen in de moskee moeten hen helpen om van hun schuld ontslagen te raken. Wanneer wij begeren dat moslims geraakt worden door het ware evange-

lie, dienen we persoonlijk te getuigen van de zekerheid dat Jezus Christus zichzelf overgaf om onze zonden volkomen te verzoenen. Als er iets is dat (naar Rom. 11:14) 'afgunst' bij hen kan opwekken, dan is het wel 'onze enige troost' zoals uitgelegd in Zondag 1 van de Heidelbergse Catechismus. Zelfs de 'allerheiligsten' onder de

moslims hebben geen zekerheid over hemel of hel tot de oordeelsdag. Het is een misverstand dat moslims geen 'genade' kennen, dat ze denken het van goede werken alleen te moeten hebben. Alleen is die 'genade' op niets tastbaars gebaseerd. Daarom willen we altijd met hen praten over Jezus Christus – 'de gekruisigde' (1 Kor. 2:2).

Gerrit den Broeder, predikant in Benin en gevangenenbezoeker voor stichting Epafras

God is nooit ver weg in een Ghanese gevangenis. Op een steenworp afstand van het oude fort Elmina, waar eens de Nederlandse driekleur trots wapperde boven de hoofden van de gevangengenomen slaven, ligt Ankaful Prison, één van de drie Ghanese gevangenissen, waar ik namens stichting Epafras Nederlandse gedetineerden bezoek, achttien in totaal. Ze zitten straffen uit van tussen de tien en de dertig jaar. Waar heb je het over, als je zo'n gevangenis binnenstapt? Vaak over wat mensen het meeste bezig houdt: overleven. Hoe kom ik hier door? Hoe houd ik het vol? Hoe kom ik aan voldoende eten? Het leven in de gevangenis valt

de meesten zwaar. 's Nachts zijn de barakken overbevolkt met mensen en ongedierte. Overdag is er de stekende zon en de eentonigheid van de dagen. Toch is God in Ghana nooit ver weg. Ook niet in de gevangenissen. Iedere keer als ik er kom, hoor ik wel ergens op het terrein het geluid van gezang of van vurige gebeden. Geen wonder. Misschien wel meer dan wie ook, zijn deze mensen bezig met vragen over hoe in het reine te komen met God, met zichzelf, en ook met hun naasten. Dat is een pijnlijk en moeilijk proces. Vragen dringen zich op: hoe heb ik zo ver kunnen komen? Hoe heb ik ooit zo stom kunnen zijn? Het is nogal wat om jezelf in zo'n situatie eerlijk onder ogen te zien. Toch is die verzoening met God en met zichzelf nog relatief gemakkelijk, vergeleken met de verzoening met de naasten in Nederland. Vaak hebben de achterblijvers niet de middelen om in Ghana op bezoek te komen en het telefonische contact is te kort en te sporadisch om werkelijk met elkaar in gesprek te komen. Dat geeft een hoop onzekerheid, zowel bij de gedetineerden als bij de achterblijvers. Tijdens de gesprekken in de gevangenissen doe ik eigenlijk niet zoveel. De tijd voor een gesprek is vaak kort (20 à 25 minuten) en mensen willen hun verhaal kwijt. Ik luister. Ik probeer meestal

'Misschien wel meer dan wie ook, zijn deze mensen bezig met vragen over hoe in het reine te komen met God, met zichzelf, en ook met hun naasten'

wel iets mee te geven, een bemoedigend woord, een Bijbeltekst, een gebed. Sinds ik deze bezoeken doe, valt me trouwens steeds meer op hoe vaak de Bijbel spreekt over gevangen zijn, bevrijding en loslating. Leven in de gevangenis en uitzien naar de dag dat je vrijkomt is in de Bijbel daarnaast ook een metafoor voor wat God in Christus met ons wil doen.

Soms kan ik als gezant van Epafras concreet iets betekenen voor een gedetineerde door familieleden in Nederland te bellen en op de hoogte te stellen van het wel en wee van een gevangene, maar dat blijft altijd surrogaat. In één van de vrouwengevangenissen verwoordt een vrouwelijke officier die bij een gesprek zit het kernachtig: 'She needs her family' zegt ze tegen mij. En tegelijkertijd spreekt ze de vrouw aan die ik bezoek: 'and you ... don't do it again.' Het is alsof ik Jezus zelf hoor zeggen: 'Ga heen en zondig niet weer.'

TOT EEN KRUISBEELD

Zachthouten man, zeg hardop nog eens wat
of je hangt diep in mij achter smeedijzeren spijlen
nog langer verlaten en bleekjes verbloed te zijn. Jij:
mag ik dat zo zeggen of moet het devoot en wie
vraagt dat van mij als ik de laatste ben die tegen je
praat. Dezelfde die binnensmonds fluistert: je bent
zoveel woorden maar ben ik het zelf wel
die mompelt dat je klopt als een zwerende wond?
Breek nu eens los uit de schaduw waarin ik
je weghing en schrijf met verstijfde hand
in de grond van mijn hart dat jij, of dat wat vanbinnen
maar praat en nog praat, voorwaar toch geschreven staat.

Henk Knol

Henk Knol schreef *Tot een kruisbeeld* en nam het gedicht op in zijn bundel *De overtijd*, die uitkwam in 2006. De grafische vormgeving is van Steven van der Gaauw in opdracht van het christelijke literaire tijdschrift *Liter* (2008). Voor € 50,- plus verzendkosten krijgt u het gedicht in deze vormgeving als genummerde en door de dichter gesigneerde zeefdruk van een halve bij een halve meter thuisgestuurd, te bestellen via henkknol@hetnet.nl. De oplage is beperkt tot 50 exemplaren.

WWW.DEREFORMATIE.NL

Via de website van De Reformatie kunt u vragen stellen aan de redactie, meedenken over thema's en reageren op stellingen en op de inhoud van een nummer. Er zijn op het thema *Ruimte in de kerk* (25 maart) en *Kinderen en Avondmaal* (8 april) een aantal reacties van lezers binnengekomen. Ga naar Reageer en klik op Ingezonden of Reageer op een nummer om ze te lezen of om zelf een reactie te plaatsen. Reacties worden altijd eerst door de redactie beoordeeld.

De stelling die ontleend is aan het thema van dit nummer – *Verzoening* – luidt:

Het eerstvolgende nummer van De Reformatie verschijnt D.V. op 6 mei a.s. en bevat de tot een artikel bewerkte lezingen van dr. Erik de Boer, drs. Almatine Leene en drs. Miryam Klinker – de Klerck over het thema *man/vrouw in de kerk*, zoals ze die gehouden hebben op de conferentie van 19 maart jl. in Harderwijk. Vanaf verschijning van dat nummer zijn hun onverkorte bijdragen ook te downloaden via de website van De Reformatie. Het nummer van 20 mei a.s. gaat over het thema *relaties en seksualiteit*, met een thema-artikel van de hand van dr. Hans Schaeffer.

Tussen niet-christenen onderling is geen echte verzoening mogelijk

HENK SCHAAFSMA, VOORZITTER VAN CHRISTENNETWERK GMV ///

Stille zaterdag

Stille Zaterdag: de laatste dag van de goede week. In de kerkelijke traditie staat deze dag bekend als de dag waarop Jezus in het graf lag. Dan zwijgen de timmerlieden, de smeden en de ambachtslieden. Stille Zaterdag is voor mij een dag van inkeer. Was Goede Vrijdag wel zo goed? Komt het allemaal ooit nog wel goed tussen God en mensen, tussen God en mij?

De laatste tien jaar is er in de liturgie in de kerken veel veranderd. Het liedrepertoire is sterk uitgebreid. Kinderen komen veel meer aan bod in de erediensten. Er zijn themadiensten voor verschillende groepen. Het orgel heeft niet meer het alleenrecht; ook andere instrumenten begeleiden en omlijsten de samenzang. In veel kerken deed de band zijn intrede. Het is er een stuk levendiger van geworden. We worden door allerlei vormen actiever bij de dienst ingeschakeld en betrokken. En vaak word ik er door geraakt! De eredienst is een gebeurtenis!

Zo komt het ook op mij over als ik 's zondags in de kerk kom: er is geroezemoes en gekeuvel met achtergrondmuziek. Opeens staat de predikant bij de kathedr: nu gaat het beginnen! Even houdt iedereen zijn mond en dan ontrolt de dienst, de 'gebeurtenis' zich. Ik ben blij met de uitbreiding van het repertoire aan liturgische mogelijkheden. Ik gun de jongeren hun jeugd-dienst en de kinderen hun kindmoment. Het kan me niet levendig genoeg zijn. Krijgen we daardoor ook een vitale gemeente? Het werkt er in ieder geval aan mee. Ik pleit er hierbij nadrukkelijk voor om één element aan ons repertoire toe te voegen: stilte. Ruimte voor inkeer, contemplatie en rust. Om op adem te komen! Momenten van stilte wijzen een weg naar binnen, een weg om tot inkeer te komen, een route naar diepgang. Daar zou ik wel meer van willen hebben in de eredienst en daarbuiten. Om voor jezelf na te denken over die vraag: komt het ooit nog wel goed tussen God

en mij? Houd nu eens even de adem in en geef niet onmiddellijk het gewenste antwoord: 'Dat weten we toch zeker, broeder!' Neem eens een stille zaterdag om rond te lopen met die vraag.

Kunnen we ons repertoire aan themazondagen niet uitbreiden met een stille zondag? Een zondag in stilte zonder toeters en bellen, hooguit een ijle fluit om toon te kunnen houden. Ik dien mijn voorstel hierbij in.

Morgen kan het nog niet ingaan. Want dan is het Paaszondag. Dan breekt met veel tumult en trompetgeschal de boodschap zich baan: 'Het komt goed na vrijdag: de Heer is waarlijk opgestaan!'

Deze schilderijen zijn gemaakt door Richard Hofsink en verbeelden achtereenvolgens Goede Vrijdag - Stille Zaterdag - Paaszondag ///

De gezindheid van Christus

TEKST: JAN T. OLDENHUIS, EMERITUSPREDIKANT TE GRONINGEN-HELPMAN ///

‘Mam,’ vroeg het jongetje, ‘waar was ik toen ik nog niet geboren was?’ Hij vroeg het zomaar, midden in zijn spel. ‘Mam’ zat net met een boek op de bank. Over de bladzijde heen zei ze: ‘Ja, toen was je er nog niet.’ Dat was een heel nieuw gezichtspunt voor hem. Maar hij speelde al weer. Voor haar was het een signaal dat hij begon na te denken over zichzelf.

Ja, waar ben je eigenlijk, als je er nog niet bent? En hoe word je dan wie je bent? Zo formuleerde hij zijn gedachten nog niet. Zij wel. Een mens begint ergens in de tijd. Hij leeft eeuwig. Dat geldt voor alle mensen. Maar is er ook niet zoiets als eeuwige dood? Wat een wonderlijk begrip. Ze schoof het weg. Ze had eerst genoeg aan die gedachte van de eeuwigheid-van-een-mens-met-een-begin. Ze keek naar haar jongetje: eens was hij er niet en toen hij geboren werd, begon er een eeuwig leven. Zo is dat met iedereen, zo zijn alle mensen.

Unieke man Eén is er geweest die een ander antwoord van zijn moeder heeft moeten krijgen. Helemaal alleen dat ene jongetje. Nooit vóór Hem, nooit na Hem is er zo iemand geweest. Hij bestond al voor Hij er was. En Hij bleef wie Hij was, ook toen Hij werd wat Hij nog niet was. Zo is ooit het wonder van zijn bestaan op formule gebracht. Zou Hij dezelfde vraag ook gesteld hebben aan zijn moeder? En wat zal Maria toen hebben gezegd? Of wist Hij het allemaal al wel, ook toen Hij nog maar een jongetje was? Dat is Hij toch zeker echt geweest.

Ze hebben er in allerlei vrome fantasieën wel een heel bijzonder vreemd wezentje van gemaakt: een kind dat de vertrapte bloemen in het veld weer recht op zette door de geknakte stelen tussen zijn vingers door te laten glijden; een jongen die alles al wist voor Hem iets was verteld. De Bijbel is er zwijgzaam over. Er wordt geen wonderkind van Hem gemaakt, geen godmensje of mens-godje. Nieuwsgierigheid wordt niet gevoed. Er is soberheid en helderheid die weldadig aandoen.

En terecht heeft Rien Poortvliet Hem in zijn prentenboek uitgetekend als ‘Één van ons’: een kind dat kruipt, speelt, vraagt, luistert, thuis komt, dorst heeft, groter wordt, een vak leert. En dan lezen we bij Lucas dat Hij in de kring zit van de Schriftgeleerden en hen verstoeld doet staan door zijn vragen, zijn inzicht en zijn antwoorden. Want Hij is degene van wie later door Johannes geschreven is, dat Hij God was en in het begin al bij God was. En dat niets zonder Hem is ontstaan

dat bestaat. Het is te wonderlijk om te bevatten. Het staat er zo simpel: ‘Wij hebben zijn grootheid gezien, de grootheid van de enige Zoon van de Vader. En wij hebben in Hem het Woord dat leven is met de handen aangeraakt. En als we dat nu doorgeven, bent u via ons

ook verbonden met het

In deze wereld die kreunt

Woord dat leven is.’ In

en kraakt en waar alles

deze wereld die kreunt

altijd eindigt met de dood

en kraakt en waar alles

altijd eindigt met de

worden mensen verbonden

dood worden mensen ver-

bonden met het eeuwige

leven. Het is het wonder

van zijn identiteit, die

met het eeuwige leven’

nimmer in één formule is

samen te vatten. Vroom

hebben we de onbegrijpelijke termen als ‘twee naturen’ bedacht. En eens voor altijd heeft de kerk dit wonder onder woorden gebracht in de belijdenis van Athanasius die een monument is van versteende verwondering en stamelen-de onmacht. Dat is Hij, de enige die God was en God is gebleven toen Hij één van ons werd.

Ontlediging Zijn geboorte was een neergang. Het was een stap terug. Hij

Met toestemming van
mw. Corrie Poortvliet
overgenomen uit: Rien
Poortvliet, *Hij was één van
ons* ///

gaf iets op wat helemaal van Hemzelf was, iets groots, dat wij niet eens onder woorden kunnen brengen, maar alleen in stamelende termen als vanuit de verte kunnen aanduiden: de grootheid die Hij bij de Vader had. Zo presenteert Hij zich als Hij volwassen geworden is. Iets van die grootheid wordt zichtbaar: verkreukelde mensen die hun benen nooit hebben kunnen gebruiken, staan te dansen; in mensen die geen ogen hebben, schept Hij het licht plus een geheel visueel geheugen; golven vallen stil; duivelen sidderen. Het is God zelf die optreedt, zeggen de mensen. Maar de gang van zijn leven is neerwaarts, alsmaar weer. Ontlediging is het genoemd. Het is een ouderwets woord geworden. Maar het zet precies neer wat de kern is van zijn bestaan. Juist op de dag die wij Goede Vrijdag zijn gaan noemen wordt dat in al zijn scherpte duidelijk: Hij hangt als een vod tussen twee moordenaars die Hem nog niet eens accepteren als hun gelijke, en nog

opent Hij het paradijs voor één van hen als een vorst, de Vorst van het leven, de koning van Psalm 72.

Wij gedenken deze week het lijden van Jezus Christus. Geen land waar zo vaak de Matthäus Passion klinkt. En dat is nog maar een klein onderdeel van de passie-industrie. Preken, artikelen, toespraken, meditaties, bijeenkomsten, concerten, liederen, wijdingen, gestroomlijnde vroomheid rondom het lijden van Jezus Christus. Klanken vloeien. Preken ontroeren. Woorden golven over ons heen. Ze doen nauwelijks zeer. Midden in dit geweld staat dat woord van Paulus dat steekt als een floret: 'Laat onder u de gezindheid heersen die Christus Jezus had.' Het is gestroomlijnd tot een haast humanistisch advies van een beetje zachtheid, een vleugje soepelheid, een trekje bescheidenheid. Doe ook eens zoals Hij een stapje terug: niet altijd staan op je eer, geen voortdurende claim op erkenning, niet altijd

ergerlijk misbruik van macht, ook eens wat luisteren naar de ander zonder geldingsdrang, de beoefening van de aantrekkelijke bescheidenheid om de ander ook eens belangrijker te achten dan jezelf. Is dat alles?

Ontmaskerend begrip Zou Hij als kind ook aan zijn moeder gevraagd hebben waar Hij vandaan kwam? Het past wel bij de tekeningen van Rien Poortvliet. En heeft zijn moeder Hem misschien verteld, dat Hij de enige was die bestond voor Hij geboren werd en tegelijk gebleven was die Hij van eeuwigheid was geweest? De vragen brengen mij in verwarring. Ze zijn waarschijnlijk ook te veel. In de Bijbel vind ik geen aanknopingspunten om zulke vragen te stellen. Maar er staat ook dat Hij gehoorzaamheid geleerd heeft. Dat is diep menselijk. Zo komt Hij vlakbij. Maar dat zinnetje van Paulus blijft trillen: 'Laat onder u de gezindheid heersen die Christus Jezus had ...' Hij legde alles af, die onbegrijpelijke grootheid waarover wij slechts tastende kunnen spreken. Hoe scherp wordt dat woord in de lijdensweek. Het gooit ons hele leven omver. Het is worden als een kind. Het is de wedergeboorte. Het is wandelen met God. Het is alles. Hij gaf zich. Zo wordt Hij ons ten voorbeeld gesteld. Het snijdt in het 'vlees'. We komen er nooit mee klaar. Het is een ontmaskerend woord. Wij zingen of wij zijn lijden recht mogen betrachten. Dat doen we vierstemmig. We zullen het nooit helemaal kunnen. Het houdt meer in dan wat wijding in een stille week en het gaat veel verder dan een gezang of een concert of een preek. Niemand kan er ooit meer omheen. De gezindheid van Christus ...

Leer ons, o Heer, uw lijden recht betrachten, in deze zee verzinken de gedachten.

De Messias die ik niet wil

'WIE ACHTER MIJ AAN WIL KOMEN, MOET ZICHZELF VERLOOCHENEN,
ZIJN KRUIS OP ZICH NEMEN EN MIJ VOLGEN.'

Matteüs 16:24

Het rijk van de hemel is een vreemd koninkrijk. Het laat het kwade bestaan en stelt de glorie uit. Het aanvaardt zelfs dat het afgewezen wordt. De koning van dit rijk is de Messias die ik niet wil. Als ik heel eerlijk ben, heb ik veel liever iemand die positief zou hebben gereageerd op de aanbiedingen die de boze hem in de woestijn deed; iemand die koos voor welvaart en een gevulde maag, voor spectaculair ingrijpen door God en voor macht via de weg van de minste weerstand. Wat is dat nou voor een Messias! De weg die Hij gaat, strijkt mij tegen de haren in. Als Hij dan koning is, waarom gaat Hij dan de weg van lijden en geweldloosheid, geseling en dood?

Het toppunt is dat Hij niet alleen zelf deze weg bewandelt, maar dat Hij ook ons uitnodigt om in zijn voetsporen te gaan. Als Petrus Hem tot de orde wil roepen – en ik herken mezelf in dat heerschap – antwoordt Jezus: 'Wie achter Mij aan wil komen, moet zichzelf verloochenen, zijn kruis op zich nemen en Mij volgen.' En rap een beetje. En niet zeuren. Zo komen deze woorden op mij over. Deze oproep is niet alleen bedoeld voor de eerste leerlingen. Petrus laat in zijn eerste brief dezelfde oproep naar een nieuwe generatie gelovigen uitgaan.

Het prioriteitenlijstje van een christen lijkt veel op dat van mensen die zeggen niet in de God

van de Bijbel te geloven. Op nummer 1 staat gezondheid, op 2 hechte relaties en op 3 werk. Voor kinderen is dat: 1 dat het goed met me gaat, 2 dat het goed gaat met m'n ouders en 3 dat het goed gaat in de groep. We zouden het er maar wat moeilijk mee hebben als we iets gaan mankeren, als onze relatie stukloopt en we ons werk kwijtraken. Dan stort onze wereld in. Ik hoor het mensen tegen me zeggen tijdens pastorale bezoeken: 'Gezondheid is het voornaamste, dominee.' Ik kan me dan niet inhouden en voel me geroepen om te vragen: 'O ja?'

Waar gaat het om in het koninkrijk van de hemel? Waarom roept Jezus ons op om dezelfde weg te gaan als Hij? Omdat het uiterlijk van deze wereld bezig is te verdwijnen. Omdat wij tot stof wederkeren. Ons geluk ligt dus niet in het behoud van de belangrijke waarden waar christenen en niet-christenen het zo roerend over eens kunnen zijn. Ons geluk ligt opgesloten in de verbinding met Jezus Christus, die vreemde Messias, en zo met onze Vader in de hemel. Het koninkrijk van de hemel is het rijk waarvan de burgers bereid zijn om alles te verliezen, als ze Jezus maar niet verliezen. De vraag is hoe centraal Jezus in mijn leven staat. Merk ik hierin vorderingen bij mezelf? Of maak ik liever gebruik van de ruimte om Hem af te wijzen?

Ons geluk ligt opgesloten in de verbinding met Jezus Christus, die vreemde Messias, en zo met onze Vader in de hemel.

Thuis geloven

TEKST: GERWIN PRUIJSSSEN, PREDIKANT TE LOPPERSUM EN WESTEREMDEN ///

In een vorig artikel' stond ik stil bij de noodzaak om thuis met je kinderen over het geloof in de Heer God te praten. Dit artikel is een stuk praktischer: hoe gaat dat bij ons thuis, als we uit de Bijbel lezen en erover doorpraten?

De Pruijssen-familie aan de Raadhuisstraat 3 in Loppersum houdt van regelmaat. We hebben vaste tijden voor ontbijt en avondeten. Die regelmaat werkt voor ons het beste. Iedere dag is er weer zoveel te doen dat een goede start heel belangrijk is. De maaltijden zijn de momenten waarop we samen zijn, en dat zijn de belangrijkste momenten voor ons gezin.

Eten! 'Eten!' Je kent het wel, er wordt geroepen dat het eten klaar is. Dan moeten de kinderen hun handen gaan wassen, de kamer moet opgeruimd worden van een middag lang rommel maken. Het hele gezin maakt zich klaar om te kunnen eten.

Ik ook. Ik heb gemerkt dat ik me net als mijn kinderen ook moet voorbereiden. Ik moet mijn werk achter me laten om er voor mijn gezin te kunnen zijn. Terwijl er nog allerlei dingen door mijn hoofd spoken die me bezig houden, moet ik ook de knop omzetten. Waarom? Omdat mijn gezin mijn belangrijkste roeping is.

's Ochtends moet er nog veel gebeuren. Mijn vrouw Cathelijne heeft de avond ervoor de boterhammen al gesmeerd, maar er moet nog pap gekookt worden, haren gekamd, schoenen aangetrokken, tassen klaargelegd, enzovoort.

We hebben een vast patroon voor Bijbellesen. 's Ochtends lezen we uit de Kinderbijbel. Onze kinderen (en wijzelf ook) vinden *De Bijbel, het boek van Jezus* van Sally Lloyd-Jones echt prachtig. Het is een kinderbijbel die van zichzelf uitnodigt om door te praten. De grootste winst is dat het nooit moralistisch afsluit, maar wijst naar de Heer Jezus. Ook prima zijn *De Bijbel voor jou* (voor de

kleintjes) en *De Bijbel voor jullie* (vanaf 9 jaar) van J.H. Mulder – van Haerlingen. We sluiten het ontbijt af met een lied, vaak: 'Dank u voor deze nieuwe morgen.'

's Avonds heeft iedereen een drukke dag achter de rug. Meestal is er wel wat gedoe over handen wassen of tafeldekken. Maar als we eenmaal zitten, is het altijd weer enorm gezellig. Als de jon-

Gerwin Pruijssen is getrouwd met Cathelijne en vader van 5 kinderen: Gerjan (12), Nieke (9), Matthias (8), Joelle (4), Davita (1)

gens zin hebben om 'met vuur te spelen' worden er kaarsen aangestoken. De kinderen hebben altijd wel iets om te laten zien of om te vertellen. De gesprekken tijdens het eten gaan over van alles en nog wat: over hoe het op school is geweest die dag, wie er iets bijzonders meemaakte, wie wat lekker vindt of vooral niet. Cathelijne en ik proberen alle kinderen aan bod te laten komen.

's Avonds hebben we als gezin meer tijd voor gesprek omdat we op tijd eten. Zo'n gesprek na het eten kan voor de kinderen niet te lang duren, het gaat om de inhoud. Ik heb gekozen voor een boek dat me helpt om goede vragen te stellen, *Long Story Short. Ten-Minute Devotions to Draw your Family to God* van Marty Machowski. Dat boek biedt voor vijf dagen een set goede vragen bij een Bijbelgedeelte.

Zielsniveau In week 14 was het bijvoorbeeld Genesis 22. Abraham wordt door de Heer God gevraagd zijn langverwachte zoon Isaak te offeren. Geen gemakkelijk onderwerp. Maandag lazen we Genesis 22:1-8. Terwijl Abraham en Sara jarenlang op Isaak moesten wachten, moet Abraham zijn zoon nu doden. In vers 1 lees je dat God Abraham op de proef stelt. Abraham had geleerd om op God te vertrouwen, ook als dat onmogelijk leek.

Na een dergelijke introductie stel ik dan met behulp van het boek een paar vragen: stel dat je Abraham was, hoe zou jij het vinden als God zoiets zou vragen? Met zo'n vraag help je je kinderen op zielsniveau voelen hoe moeilijk dit was voor Abraham. Nog een vraag: wat zou Abraham geholpen hebben om op God

te vertrouwen? Met die vraag kijk je terug naar Abrahams leven en zie je dat er

van alles is gebeurd waarvoor hij geleerd heeft op God te vertrouwen.

Op dinsdag lezen we Genesis 22:9-14. Isaak was al een grote jongen. Voor onze oudste zoon kwam dat dus heel dichtbij.

Maar terwijl Isaak had

kunnen wegrekken, liet hij zich vastbinden en op het altaar leggen. Hij riep ook niet: 'Stop, papa, dit is belachelijk!'

Een paar vragen hierover: wat leren we in deze geschiedenis over het geloof van Isaak? Isaak gehoorzaamde zijn vader. Dat gaf me de gelegenheid om te vragen: aan wie doet hij je denken?

Derde vraag: helpt dit voorbeeld van Isaak je om je ouders te gehoorzamen?

Als Isaak in zo'n moeilijke situatie kan gehoorzamen, kunnen

wij als kinderen dat ook, vooral in gemakkelijke situaties. Na een gesprek van zo'n 10-15 minuten hierover bidden we kort naar aanleiding van het gedeelte dat we gelezen hebben, of we zingen nog een lied dat de kinderen mogen opgeven.

Leer Zo doen we het

door de week, maar op zaterdag- en zondagavond hebben we 'leer'. Ik voel me als vader ervoor verantwoordelijk om ze niet alleen de Bijbelse geschiedenissen te leren, maar ook de leer van de Bijbel. Daar zijn vroeger de Catechismussen voor geschreven, zoals de Heidelbergse en de Westminster Catechismus, om aan kinderen of nieuwe gelovigen een korte samenvatting te geven van de leer van de Bijbel.

Afgelopen januari begonnen we met de Westminster Catechismus. Het boek *Training Hearts and Teaching Minds* van Starr Meade geeft me steeds een pakkende inleiding en een Bijbeltekst bij een concrete vraag. De eerste vraag van de Westminster Catechismus is: wat is het hoogste doel van de mens? Het antwoord is: Het hoogste doel van de mens is God te eren en Hem voor eeuwig te genieten. De inleiding was: wat gebeurt er als je je tanden poetst met schoensmeer? Is het geschikt daarvoor? Zo had God een concreet doel in gedachten om de mens te scheppen, en als de mens daarnaar zou leven, zou de mens z'n bestemming bereiken. Dat lees je ook in Psalm 16:11: 'U wijst mij de weg naar het leven, overvloedige vreugde in uw nabijheid, voor altijd een lieflijke plek aan uw zijde.' Dat is het doel: geluk en plezier vind je als je met God leeft.

Tegenwoordig leven veel mensen met als doel een goed relaxed leven te hebben of om veel geld te verdienen. Maar deze mensen krijgen nooit genoeg en zullen nooit tevreden zijn. Dat komt omdat ze niet leven naar het doel dat God voor hen heeft.

'Ik voel me als vader ervoor verantwoordelijk

om ze niet alleen de Bijbelse geschiedenissen

te leren, maar ook de leer van de Bijbel'

Met het bovenstaande heb ik geprobeerd een indruk te geven hoe we als gezin thuis geloven. Zoals wij dit invullen is een persoonlijke keuze die goed bij ons past. We vinden het als ouders belangrijk om als gezin een vaste regelmaat te hebben in het Bijbel-lezen, om te leren wie God is en wie wijzelf als mensen zijn.

1 Kinderen bij Jezus brengen, *De Reformatie* 28 jan. 2011, pag. 176-178.

(Un)plugged

TEKST: JAAP VAN DEN BOS, PREDIKANT VAN DE GEREFORMEERDE KERK TE HENGLO ///

'De protestantse liturgische traditie is als een huis met veel mogelijkheden tot stopcontacten.

De bedrading en de elektriciteitsdozen zitten echter achter het pleisterwerk. Er zouden er veel meer gebruikt kunnen worden. Anders gezegd: inpluggen op de mogelijkheden die er zijn.'

Een citaat van Kees van der Kooi tijdens een workshop op het congres 'Veelkleurig vieren.' Eind maart waren zo'n 150 mensen bijeen in een klooster in Huissen. Twee dagen lang werd er nagedacht over en geoefend met verschillende vormen en stijlen van liturgie – theorie en praktijk met elkaar verweven. Een heerlijk congres! Inspirerend en stevig gefundeerd.

Fundamenteel Dat laatste was voor mij een mooi winstpunt. Gesprekken over (vernieuwing van de) liturgie ontlopen nogal eens de diepere fundamenteen ervan. Vaak gaat het in die gesprekken over een beetje meer van dit of minder van dat: wat meer Opwekking en wat minder zware psalmen of Liedboekliederen, het vermijden van oud taalgebruik en het gebruik van meer

instrumenten. Ergens zit er angst om over de diepere lagen te spreken. Het wordt dan gelijk zo zwaar en fundamenteel. Onder gereformeerden voel ik weerstand om in dat 'zware' vaarwater te komen. En dus vermijden we het. En ondertussen 'doen we maar wat.' Hoofdspreker op het congres was John Witvliet, directeur van het Calvin Institute of Christian Worship (CICW), en

hoogleraar aan het Calvin College en Calvin Theological Seminary in Grand Rapids. Een veelzijdig theoloog én musicus die vele publicaties over liturgie, muziek en eredienst op zijn naam heeft staan. Opvallend genoeg werd er met name door hem een stevig Bijbels, gereformeerd verhaal neergezet. En verrassend genoeg was dat robuuste geluid heerlijk om naar te luisteren.

Dynamiek Waarom haakte hier niemand af? Natuurlijk, op het congres waren naast een getalenteerde muziekgroep vooral gemotiveerde mensen aanwezig. Maar er was denk ik nog iets anders aan de hand. Te gemakkelijk wordt de vorm, de stijl van eredienst die gereformeerden jarenlang hebben gebezigd, tot een principe verheven. Zo moet het, dit is dé manier waarop wij God behoren te vereren. En als die stijl dan niet aansluit bij wie jij bent, dan heb je pech. De beweging is dan – onbedoeld wellicht – van de vorm/stijl naar de fundering.

Op het congres werd de omgekeerde beweging gemaakt, van de fundering naar de vorm. En dan blijken er plotseling heel veel ongebruikte ‘stopcontacten’ te zijn.

Het meest geweldige nieuws, de waarheid van de Drie-enige God, mag veelkleurig, uitbundig en ingetogen gevierd worden. De creativiteit van de Geest mag (=moet) benut worden om God te eren als de Schepper van creativiteit. Niet voor niets heette het congres ‘Veelkleurig vieren.’ Anders gezegd, plug in op de mogelijkheden die de Geest geeft. En daartegenover, plug ook eens uit. Niet altijd uitbundig maar soms juist

ook ‘unplugged’ musiceren en ingetogen zingen.

Er werden zeer praktische en direct toepasbare tips gegeven, zoals bijvoorbeeld: geef via de beamer aan hoe je de verschillende verzen van een lied gezongen wilt hebben: voluit (forte), zacht (piano) of ingetogen (mezzo forte). Dat kan zelfs per regel: een nieuwe dynamiek in het zingen en musice-

ren. Dat veronderstelt wel een goed, tijdig overleg tussen de voorganger en de muzikanten. Het aanleveren van het ‘psalmenbriefje’ op zaterdagavond is de nekslag voor muzikale creativiteit in de liturgie.

Herhaling De mooie inhoudelijke basis werkte ook verbindend. Verschillende stijlen werden gepraktiseerd. Zoals het zingen van een Geneefse Psalm op Jazz-akkoorden. De prachtige koningspsalm 72 met rijke inhoud afgewisseld met de verzen van Opwekking 637. Het werd heel mooi duidelijk hoe deze twee vormen elkaar aanvullen. De eenvoudige tekst van Opwekking kreeg diepe inhoud vanuit de psalm. De mooie belijdende psalm kreeg een existentiële oproep: ‘Erken nu zelf deze Koning!’ Mooi vond ik ook de korte gezongen

teksten uit Taizé. Eenvoudige muziek met veel herhaling. Werd daardoor een bepaald gevoel opgeroepen? Ja! Was dat erg? Nee! Het zijn gezongen regels vol aanbidding die juist door de herhaling steeds dieper binnendringen. Het is het opwekken en laten wakker schudden van je jezelf, je eigen droge geest laven aan de bruisende geest vol levend water. Zoals je bij een kunstwerk er omheen kunt lopen en steeds meer onder de indruk raakt, terwijl je toch telkens hetzelfde ziet.

Het meest indrukwekkend was de lezing van Psalm 88 afgewisseld met de verzen van Opwekking 268: *Hij kwam bij ons heel gewoon*. De psalm begint met dat ene zinnetje waarin hoop doorklinkt *Heer God, mijn redder*. Maar dan gaat regel na regel het licht uit. Het eindigt

met de donkere zin: *mijn enige metgezel is de duisternis*. Hoe kun je dit zingen? Is er nog hoop? We weten en geloven dat Jezus de vervulling is het van het Oude Testament. Jezus leefde zelf deze psalm. Hij stierf aan deze psalm. En dan gaat bij lezing van dit donkere lied toch voorzichtig weer licht schijnen. Tus-

sen vers 9 en 10 zongen we Opwekking 268:1 en 2, aan het eind Opwekking 268 vers 3 en 4. Ik wist meteen waar ik op Goede Vrijdag over ga preken ...

Inhoudelijk en inspirerend tegelijk! Heerlijk om mee te maken.

‘Het aanleveren van het ‘psalmenbriefje’ op zaterdagavond is de nekslag voor muzikale creativiteit in de liturgie’

‘Te gemakkelijk wordt de vorm, de stijl van eredienst die gereformeerden jarenlang hebben gebezigd, tot een principe verheven’

Voor een aantal Engelstalige documenten van John Witvliet kunt u terecht op :
<http://www.worship.calvin.edu/ten>
http://www.worship.ca/docs/lwf_ns.html
http://wcrc.ch/sites/default/files/Worshipping_the_Triune_God.pdf

UIT DE KERK, UIT HET HART?!

De afdeling Kerkmaatschappelijk Werk van De Driehoek organiseert in samenwerking met Stichting RenoVita voor ouders, vrienden en familie van kerkverlaters én voor predikanten, ambtsdragers, pastorale werkers de Themadag kerkverlating 'Uit de kerk, uit het hart?!'

Kerkverlating grijpt diep in het leven van familie, vrienden en de gemeente in. Veel ouders voelen zich machteloos en verdrietig als hun kind de kerk (en God?) verlaat. Schuldgevoel, conflicten en verwijdering kunnen het gevolg zijn. Hoe kun je het contact met je kinderen goed houden? Kun je je schuldgevoel een plaats geven? Ook familie en vrienden voelen pijn en emotie als geliefden de kerk verlaten. Hoe vind je troost en rust bij God?

In de kerk heerst vaak verlegenheid rondom kerkvervreemding en kerkverlating. Ouders, vrienden en familie willen ook in situaties rondom kerkverlating de gemeenschap der heiligen ervaren. Hoe kan de kerk aandacht geven aan dit vaak eenzame verdriet? (Hoe) kun je troost bieden aan ouders en andere betrokkenen, of is hier eigenlijk geen troost voor? De themadag *Uit de kerk, uit het hart?!* werd door de afdeling Kerkmaatschappelijk Werk van De Driehoek voor het eerst georganiseerd in november 2010. De belangstelling voor die dag was overweldigend groot. Niet alle aanmeldingen konden gehonoreerd worden. De Driehoek heeft besloten in 2011 nogmaals twee themadagen te organiseren. Het accent van deze themadagen zal liggen op de gevolgen van kerkverlating voor ouders, vrienden en familie van kerkverlaters. Predikanten, ouderlingen en diakenen zijn van harte welkom op deze thema-

dag. Zij krijgen handvatten aangereikt voor de pastorale begeleiding van ouders, familie en vrienden van kerkverlaters.

Praktische informatie:

Zaterdag 14 mei 2011, Kerkgebouw

'De Voorhof', M.L. Kingweg 50 te Assen-Marsdijk;

Zaterdag 11 juni 2011, Kerkgebouw

'De Voorhof', Bermweg 332 te

Capelle a/d IJssel;

Tijd: 10:00 tot 15:00 uur, kosten: € 15,=

p.p., incl. lunch.

Spreker: Arie de Rover (stichting RenoVita):

"Navel(ver)streng(eling)". 's Middags zijn er workshops en gespreksrondes.

Informatie en aanmelden kan via

www.kmwdedriehoek.nl.

CURSUS OVER ECHTSCHIEDING

Als grootouders te maken krijgen met echtscheiding van (één van) hun kinderen, kan dit verstrekende gevolgen hebben voor het contact met de kleinkinderen. In twaalf procent van de gevallen raakt het contact tussen kleinkinderen en grootouders na een echtscheiding van ouders zelfs helemaal geblokkeerd. Dit is diep ingrijpend, zowel voor grootouders als voor kleinkinderen. OptiMent, onderdeel van Eleos, organiseert nu samen met SGJ Christelijke Jeugdzorg een korte cursus voor grootouders om hen te helpen in deze situatie. Tijdens deze cursus vinden grootouders herkenning bij elkaar, krijgen ze handvatten voor de manier waarop ze hun (klein) kinderen kunnen steunen en hoe ze de omgang met hun kinderen en kleinkinderen kunnen vormgeven. OptiMent kan op aanvraag in uw kerkelijke gemeente ook een lezing verzorgen over het onderwerp 'Kinderen en echtscheiding'.

Praktische informatie:

Deze cursus wordt in twee bijeenkomsten gegeven, op 14 en 28 juni a.s. in Amersfoort, op beide dagen van 10.00 tot 12.00 uur. U kunt zich opgeven via info@optiment.eleos.nl of telefonisch via 088 1263000. Bij voldoende belangstelling gaat de cursus ook van start in Dordrecht en Zwolle.

BIJBELSTUDIEDAG

Op donderdag 12 mei aanstaande zal D.V. de Bijbelstudiedag gehouden worden in De Meenthe in Steenwijk. Het thema van de dag is : De wet voorbij. De sprekers zijn: ds. Luite Harm Kooij (over Bijbelse lijnen over de wet.

Zijn stelling is: Jezus vervult de wet door onze hoogste wetgever te worden.) en ds. Jasper Klapwijk (over De wet van de liefde.

Zijn stellingen zijn: Zonder de wet is een liefdesrelatie met God onmogelijk. Voor het beleven van echte vrijheid kun je niet zonder die wet.)

Verder werken mee: Peter Sneep, orgel en intermezzo en Kees van de Zwaard, cabaret. De dag begint om 10.30.

Entree: € 12,50 inclusief een kop koffie/thee met koek en een kop soep. Meer informatie op www.bijbelstudiebond.nl, onder agenda.

SYNODEJOURNAAL 16 APRIL

Het vierde synodejournaal is te zien en vrij te downloaden via www.opkijken.nl. Het beroepsprofiel voor predikanten en de wijziging van de kerkorde waren de gespreksonderwerpen op de synode vorige week zaterdag. Dominee Feenstra is de assessor (tweede voorzitter) van de synode. Hij legt uit wat er over deze thema's gezegd is. In het synodejour-

naal een uitgebreider interview met ds. Feenstra over de afgelopen twee dagen op de synode.

Deputaten dienst en recht gaan voornamelijk over de verhouding tussen predikant en kerkenraad. Op de synode is gesproken over een 'beroepsprofiel' voor predikanten. Dit profiel is niet opgesteld om de 'perfecte predikant' te omschrijven, maar is bedoeld als professionalisering voor de predikant. Zo wordt bijscholing voor elke predikant verplicht en komt er een mentor om elke predikant bij te staan: "Dat soort dingen zijn in de maatschappij al heel normaal en dat gaan we nu ook in de kerk toepassen; dat blijkt ook gewoon nodig." Er wordt hard gewerkt aan een herziening, een wijziging van de kerkorde. Deze herziening heet als concept de 'werkorde'. Wijzigingen die eruit springen is het afschaffen van de Particuliere Synode en de mogelijkheid om het ambt van diaken ook voor vrouwen open te stellen. Feenstra daarover: "Er zijn twee mogelijkheden in het concept opgenomen: het diakenambt blijft alleen bestemd voor mannen of dat kunnen ook vrouwen zijn."

De afgevaardigden van de synode hebben twee weken vakantie, op 13 mei beginnen de vergaderingen weer. Meer over de synode is te lezen op www.gkv.nl, onder Synode Harderwijk 2011.

EXAMENS KERKELIJK ORGELSPEL 11 JUNI

De Vereniging van Gereformeerde Kerkmusici (VGK) biedt organisten de mogelijkheid voor het kerkelijk orgelspel certificaten te behalen. Deze certificaten geven een goede indicatie over de bekwaamheid van iemand als organist. Steeds meer gemeenten geven te kennen dat zij zorg willen besteden aan het muzikale deel van de eredienst. Goed opgeleide organisten vormen hierin de belangrijkste schakel.

Bij het examen voor certificaat A worden de basisvaardigheden getoetst die men moet bezitten om gemeentezang verantwoord in te leiden en te begeleiden. De eisen voor certificaat B zijn aanzienlijk hoger en zijn bedoeld voor de meer gevorderde organist. Uitvoerige informatie over de exameneisen vindt u op de VGK-website (www.eredienst.com).

Op zaterdag 11 juni a.s. is er weer gelegenheid examen af te leggen voor certificaat A of B. De examens worden afgenomen in de Gereformeerde Kerk (vrijg.) te Dalfsen. Kandidaten kunnen zich tot uiterlijk 1 juni opgeven. Informatie en opgave: www.eredienst.com of examens@eredienst.com of tel 0529 434029 (Henk Ophoff).

UIT DE KERKEN

Jubileum

Hardenberg, 9 april jl.: vijftig jaar predikant: prof. dr. J. Douma (1931).

Beroepen

Te Waddinxveen: kandidaat

E.B. Buitendijk te Berkel en Rodenrijs.

Te Amersfoort-Hoogland en te

Kampen-Zuid: J.H. Smit te Nijkerk-Oost.

Te Zevenbergen: kandidaat S. Greving te Leeuwarden.

Te Amersfoort-De Horsten: B. Luiten te Zwolle-Centrum.

Zendtijd voor kerken

Radiokerkdienst op **zondag 8 mei**,

17.00 uur op Radio 5. Deze dienst

wordt verzorgd door de Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt in Bunschoten-West.

Voorganger is ds. Roel Kelder. Thema: 'Waar is God als ik Hem nodig heb?'

n.a.v. Joh. 11:25.

CoGG

Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte

Op 12 mei 2011 is de jaarlijkse COGG-conferentie
Kerk-zijn in een seculiere wereld

Sprekers:

prof.dr. J.C. Kennedy, prof.dr. A. v.d. Beek, en enkele jongeren

Groepsdiscussie en een forumbespreking.

Plaats: De Aker, Fontanusplein in Putten.
Tijd: 14.30 tot 21.30 uur

Kosten broodmaaltijd: 16 euro (niet verplicht) overmaken op gironummer 4543194, t.n.v. penningmeester COGG, Veenendaal.

Informatie: drs. I.A. Kole (i.a.kole@hetnet.nl)
tel. 0182 - 36 25 88

TIJD VOOR JEZELF

Retraite en bezinning:
Wandelen, Kapel-momenten, Eigen kamer, Vol-pension

Landgoed HEZENBERG
doet je goed!

WWW.HEZENBERG.NL 038 - 444 52 51

“IEDEREEN WORDT GEVORMD DOOR HET GEZIN WAAR HIJ OF ZIJ UIT KOMT”

LEES OVER CONTEXTUELE BEHANDELING IN DE NIEUWE ELEOSCRIP.T.

NOG GEEN LEZER?
KIJK OP
WWW.ELEOS.NL/
ELEOSCRIP.T EN
MELD JE SNEL AAN
VOOR EEN GRATIS
ABONNEMENT!

stichting gereformeerde geestelijke gezondheidszorg

De C van Christelijk

Neem nu een proefabonnement op het Nederlands Dagblad.

■ Drie weken

■ Zes euro

Ga naar nd.nl

Nu ook als app

nd ©

DE KRANT MET DE C

Donatus
verzekert vertrouwd

Donatus verzekert kerkgebouwen en alles wat daarbij hoort. Zoals doopvonten, kanselbijbels en orgels. Ook voor vrijwilligers en werkers in kerkelijke dienst hebben we passende verzekeringen. Donatus is een betrokken specialist. Klein genoeg om u persoonlijk van dienst te zijn. Groot genoeg om met een gerust hart uw verzekeringsbelangen aan toe te vertrouwen. Donatus is een onderlinge verzekeringsmaatschappij zonder winstoogmerk. Samen met u zorgen we ervoor dat wat waardevol is, behouden blijft voor onze kinderen en hun kinderen en hun kinderen...

Donatus

www.donatus.nl tel. 073 - 5221700